

ною емблемою міста. Його потрібно встановити при в'їзді в місто, щоб він зустрічав гостей. Бажаний герб і на будинку міської Ради.

Його потрібно ввести в діловодство, наносити на вироби місцевої промисловості, і таким чином прославлятиметься рідне місто як на всю Україну, так і за її межами.

Л. КАРПИЛЯНСЬКИЙ,
директор Прилукського краєзнавчого музею.

РОДИННІ КОРЕНІ Л. УКРАЇНКИ

Чи перебувала Леся Українка на Чернігівщині? Можливо, але документальних даних ми не знайшли. Знаємо, що серед чернігівської інтелігенції були у неї знайомі М. М. Коцюбинський та інші.

Але батько Лесі — Петро Антонович Косач (1841—1909 р.р.) родом з містечка Мглин Чернігівської губернії. Він навчався в Чернігівській гімназії. Був юристом за фахом і громадським діячем демократичного напрямку.

Мати — Олена Пчілка, відома письменниця, фольклорист і етнограф, збирала у нас народну творчість. Зокрема, вона добре знала мєнського кобзаря з Волосківця Терентія Макаровича Пархоменка, зустрічалась з ним у себе на квартирі в Києві.

У рецензії на творчість кобзаря вона згадує в 1908 році: «Кобзаря Пархоменко я його исполненіє я знаю довольно давно, вот уже лет п'ять... он навѣдывается в Киев и кое-где выступает. Как-то забрел он к нам».

А от про перебування чоловіка Лесі Українки в Мені нам відомо більше. Ми з краєзнавцем В. Ф. Покотилом досліджували цей факт. Климент Васильович Квітка (1880—1953 р.р.) дачі побував у нашому містечку, де збирав народну творчість.

Він був відомим українським музикознавцем-фольклористом. Ним зібрано понад 6000 українських та інших народів пісень. Згодом професор К. Квітка видав ряд науково-теоретичних праць і збірок народної творчості, організував Кабінет вивчення музичної творчості народів. Краєзнавчі пошуки, бесіди зі старими мєнцями, стаття К. Квітки «Мєна, Позеневичі», надрукована у «Вибірних статтях» ч. 1 (Київ, «Музична Україна», 1985), дають можливість ширше висвітлити цей епізод.

Отже, в 1896 р., на початку своєї фольклористської дороги, юний Климент Квітка влітку, в час канікул приїхав у Мєну з метою записати народні пісні. Одночасно він був репетитором гімназиста, сина місцевого поміщика Омелюти.

К. Квітці не в повній мірі вдалося використати свій час. У цей час містечкова адміністрація забороняла спів на вулицях. Та він познайомився з дочкою іншого поміщика — Софією Москальською, яка добре знала народні пісні, перейняті від дівчат з Чугаївки (куток у Мєні). Вона аміло передавала пісні з точним дотриманням фонетичних особливостей місцевої говірки з її архаїчними рисами і двоголоссям.

Ці записи пісень від С. Москальської були опубліковані Квіткою у спеціальному збірнику в 1922 р. До речі, ми дізналися, що у Москальських була бандура відомого данилівського майстра Олександра Корнієвського. К. Квітка писав: «Однак після видання збірника у 1923 р. я знову відвідав Мєну». Цього разу він був тут недовго. Записав від селянок живані пісні. Зокрема, його зацікавив вигук «гу-у!».

Потім він побував на молочній фермі на хуторі колишнього поміщика, де виконував свої репетиторські обов'язки. Тут він записав від одного селянина-скрипала пісеньку, що теж була опублікована в черговому збірнику.

Такі деякі відомості про родину Лесі Українки, пов'язані з нашим краєм.

Дмитро КАЛІБАБА,
учитель-краєзнавець.

м. Мєна.

З архіву НКВС

БУНТІВНИЙ ВОСЬМИКЛАСНИК

[за матеріалами «Справи № 12940» слідчастини ЧОУ НКВС.
Фонд зберігання II — 15534]

Безсумнівно, з чотирнадцятирічного Малечі Леоніда Петровича, мешканця села Анисова Чернігівського району, вийшла би з часом велика освічена людина, можливо, літератор чи журналіст. Доказом цьому його любов до літератури, зокрема до творів Тараса Григоровича Шевченка, рання не за віком визначеність життєвої позиції і широта світогляду, відвертість і мужність характеру. Однак — не судилося.

27 квітня 1940 року Льоня написав і припналив кривками на кооперації, воротах школи, людських парканях листівки, що починалися цілком по-шевченківському:

Не святкують тепер Паски,

У церкву ні ходять,

І на Паску вчителів

У колгосп гонять.

Далі Льоня пояснював, що в партію вступає лише той, хто хоче напитися людської крові, і закликав односельців у неділю до колгоспу не йти, а братися за дружок.

Органи НКВС, невірно оцінивши ситуацію, заарештували вчителя Матюшу Іллю Кириловича. Льоня, щоб довести органам їхню помилку, надумав ще раз написати листівки, однак учителя через два тижні випустили. Старший слідчий слідчої частини облуправління НКВС молодший лейтенант держбезпеки Тертишник, порівнявши почерк листівок з почерком шкільної стінгазети «Сталінець», яку редагував Льоня, знайшов справжнього винуватця.

Заарештували хлопця 13 вересня. Льоня, який на той час квартирує в Чернівці і навчається у школі № 8, уже був готовим до всякого, почав давати пояснення.

Народився в селі Ковчин Куликівського району. Батьків у 1929 році розкуркуляк, батька за несплату податків вислали на Північ, де він пропав. Добре пам'ятає 33-й рік, бо тоді мало за голоду не помер, згодом разом із мамою-вчителькою і братом Святославом переїхали до Анисова, мати вийшла заміж за директора школи Дем'яна Олександровича Кривницького. Вітчм ставився до нього гарно, однак туга за батьком, сумні розповіді бабусі про їхнє минуле, зробило його життя поганим. Він привчився до книжок. Читав Грінченка, Винниченка (вітчим наказав ті заборонені книжки знищити, але він зберіг), особливо вплинули на нього оповіді про дитячі роки і революційну діяльність Леніна, Сталіна, Кірова, Куйбишева, зокрема книжка Лаврентія Берії «Про більшовицькі організації в Закавказзі». Саме вони привели його до думки створити підпільний гурток для боротьби з радянською владою, який би міг назватися «Визволення України» і діяти через розповсюдження листівок. Заради цього він говорив з односельцями Кошарним Миколою і Герасименком Михайлом, але вони відмовчались: мовляв, нічого не вийде. Словом, таємну організацію створити не зміг через відсутність прибічників. 27 квітня, узнавши, що парторганізація школи вирішила вигнати вчителів на Паску в колгосп на роботу, вирішив скористатися моментом і закликати людей до опору.

Хлопець поводиться з гідністю, говорить про все відверто, навіть власноручно пише заяву, в якій пояснює: колгоспники живуть життям рабів Стародавнього Риму. Немає хліба, макаронів, цукру, круп, риби. Приблизно сімдесят відсотків селян ходять у лахмітті і драному взутті, на трудовень платять 200 гр. зерна, селяни душаються в лавках за хлібом, бо в них все відбирає держава. У країні «от молдаванине до фіна» народ голодний, холодний, роздягнутий, роззутий, пограбований, з хат вигнаний, залаяний і одурений. Радянський Союз веде політику воєн і загарбання чужих територій — лише за останні три роки встиг помірятися силами з вісьмома державами і захопити Монголію, Західну Україну і Білорусію, Бессарабію, Буковину, Фінляндію, Прибалтику. Саме через це він ще раніше відмовився записатися до комсомолу і зненавидів радянську владу.

Слідчий кричить і погрожує. Льоня пише заяву і підписує протоколи допитів по-українському — очевидно, як виклик.

19 листопада Чернігівський обласний суд у закритому вечірньому засіданні засуджує його до чотирьох років виправно-трудових таборів. Учні десятиго класу Герасименку Михайлові дають один рік, студентові першого курсу Чернігівського педінституту Кошарному Миколі три роки — за недонесення.

Відсидівши, обидва хлопці повернулися до села. Слідів Льоні, як і його батька, навіть з міліцією (тобто через картотеку МВС) не вдалося розшукати. Не для цих порядків, розумних і чесних людей більшовики своє царство творили.

Володимир ШКВАРЧУК,
консультант науково-редакційного підрозділу обласної Рад.

м. Чернівці.

